MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
LINO FARRUGIA SACCO

Seduta tal-11 ta' Mejju, 2009

Citazzjoni Numru. 314/2006

Emanuela sive Lina Mifsud, Paul Grech, u Mary Grace Bonnici ilkoll ahwa, ulied il-mejtin Paul Grech u Maria Stella nee` Massa u eredi tal-mejjet huhom Joseph Grech, kif ukoll Andy Bonnici, Alan Mifsud u Paul Mifsud bhala legatarji tal-mejjet Joseph Grech

vs

Elizabeth sive Alice Buhagiar f'isimha proprio u bhala amministratici tal-beni ta' bintha Stephanie Buhagiar, u bhala kuratrici ta' bintha minuri Nadya Buhagiar

Il-Qorti,

A. RIKORS:

Rat ir-rikors tar-rikorrenti li bih esponew:

Illi Emanuela sive Lina Mifsud, Paul Grech, Mary Grace Bonnici, u Elizabeth sive Alice Buhagiar huma lkoll ahwa ulied il-mejtin Paul Grech u Maria Stella nee` Massa;

Illi r-rikorrenti kellhom ukoll huhom iehor bl-isem ta’ Joseph Grech li ghadda ghal hajja ohra nhar il-21 ta’ Frar 2004;

Illi wara li saru r-ricerki testamentarji tal-mejjet Joseph Grech, irrizulta li dan ta’ l-ahhar kien ghamel testment in atti tan-Nutar Dr. Carmel Gafa` nhar it-tnax ta’ Frar tas-sena elfejn u erbgha;

Illi fit-testment hawn fuq imsemmi, id-decujus kien haseb biex wara mewtu, gidu jigi maqsun bejn l-ahwa hawn fuq imsemmija, ir-ragel ta’ wahda minnhom, u anke tfal ta’ hutu. Huwa eskluda mill-wirt lil huh iehor Lawrence Grech;

Illi kemm il-legatarji, kif ukoll l-eredi universali kollha qablu li ssir divizjoni tal-wirt bl-eskluzjoni ta’ Elizabeth sive Alice Buhagiar f’isimha proprio u ghan-nom ta’ uliedha Nadya u Stephanie ahwa Buhagiar, illi qed tirrifjuta li taghti l-kunsens taghha;

Illi minkejja li l-konvenuta giet interpellata diversi drabi, inkluz permezz ta’ ittra ufficjali sabiex tersaq ghad-divizjoni tal-wirt, u minkejja anke li weghdet li ser tersaq, hija baqghet inadempjenti;

Illi fost l-assi tad-decujus hemm mobbli, u cioe` vetturi, li qed jigu konsumati biz-zmien u li qed issirilhom hsara irreparabbli;

Ghaldaqstant u in vista tas-suespost, ir-rikorrenti proprio et nomine talbu li din l-Onorabbli Qorti joghgobha tordna li ssir immissjoni fil-pussess ta’ l-assi msemmija fit-testment, u dan skond l-ahhar xewqat tad-decujus Joseph Grech, u li f’kaz li l-konvenuta tibqa’ inadempjenti, l-atturi jigu awtorizzati li jaghmlu dak kollu mehtieg a spejjez tal-konvenuta u b’digriet ta’ l-14 ta’ Dicembri 2007 zdiedet it-talba:
Illi gjaladarba jintlaqghu t-talbiet tar-rikorrenti, din il-Qorti joghgobha tahtar Nutar sabiex jippubblika l-atti relattivi sabiex issir l-immissjoni fil-pussess.

Bl-ispejjez kontra l-intimata li giet ingunta ghas-subizzjoni.

Rat il-lista tax-xhieda u d-dokumenti prezentati mir-rikorrenti.

B. RISPOSTA:

Rat ir-risposta ta' l-intimata *proprio et nomine* li biha esponiet:

Tghid bir-rispett:

1. Illi preliminarjament jidher li r-rikors huwa null billi hemm nieqsa t-talba fundamentali ghad-divizjoni tal-beni tad-decujus Joseph Grech;

2. Illi bla pregudizzju kwalsiasi ghal kull buon fini tistqarr li hi qatt ma opponiet u anqas topponi ghal divizjoni tal-beni kollha li kunu jridu talvolta jinqasmu salv naturalment il-verifika tal-konsistenza ta' l-istess beni.

Rat il-lista tax-xhieda u d-dokumenti prezentati mill-intimata *proprio et nomine*.

Rat it-twegiba ulterjuri ta' l-intimata *proprio et nomine* ghar-rikors promotur kif emendat bid-digriet ta' l-14 ta' Dicembru 2007 li biha esponiet:

Illi bir-rispett kollu l-emenda apportata wara talba tar-rikorrenti ma tbiddel xejn mis-sitwazzjoni originali ta' nullita` billi huwa inkoncepibbli li ssir xi immissjoni fil-pussess ta' beni derivanti minn wirt meta l-proprjeta` komuni mhux biss ghadha ma nqasmitx talli sahansitra lanqas ghadu maghruf ghal kollox x'ser imissu minnha kull wiehed u wahda mill-partijiet kontendenti.

Rat l-atti kollha tal-kawza.

Semghet l-abili difensuri.

Ikkunsidrat

C. KUNSIDERAZZJONIJIET:

Illi din id-decizjoni tirrigwarda l-ewwel eccezzjoni ta' l-intimata li preliminarjament jidher li r-rikors huwa null billi hemm nieqsa t-talba fundamentali ghad-divizjoni tal-beni tad-*decujus* Joseph Grech. Il-bazi ta' dan huma t-talbiet li fil-fatt saru fejn sfortunatament din il-kawza wara li hemm fuqha aktar minn 130 pagna u bit-trapass ta' tliet snin, ghadha tista' tghid li ma bdietx. Infatti saru kwantita` ta' rikorsi u risposti bil-konsegwenti digrieti ghax jidher car li r-rikorrenti stess ma kellhomx mod car f'mohhom x'riedu mill-kawza tant li kif intavolata halliet wiesgha biex intalbet u giet ottenuta l-korrezzjoni ta' l-14 ta' Dicembru 2007 u anke ntalbet ohra fit-30 ta' Settembu 2008 fejn intalbet il-likwidazzjoni u sussegwenti divizjoni tal-beni formanti l-eredita` tad-*decujus* Joseph Grech. Ghandu jinghad li l-Qorti kienet gja ippermettiet korrezzjoni ohra fl-14 ta' Dicembru 2007, izda dan ma kienx sufficjenti mill-ewwel ghall-intimata u finalment anqas ghar-rikorrenti stess li talbu l-korrezzjoni tat-30 ta' Settembru 2008.

Jigi osservat li sfortunatament f'din il-kawza l-procedura legali normalment uzata ma tantx giet segwita, b'mod li spiccajna f'pozizzjoni ta' rikorsi u risposti wiehed wara l-iehor. Anke dwar l-ewwel eccezzjoni l-Qorti kienet tat il-fakulta` lill-partijiet jaghmlu n-nota ta' sottomissjonijiet taghhom, u wara li dan sar, gie intavolat rikors iehor u cioe` dak tat-30 ta' Settembu 2008. Mhux biss hekk, izda li wara li saret it-trattazzjoni finali fit-3 ta' Frar 2009, ir-rikorrenti minghajr awtorizzazzjoni ipprezentaw nota ohra fit-3 ta' April 2009, inkluz dokumenti annessa maghha minghajr notifika lill-kontro parti, haga li certament mhix permissibbli, liema nota tinsab a fol 126 sa 143 tal-process, u li ghalhekk il-Qorti tordna l-isfilz ta' l-istess nota.

Dwar korrezzjonijiet, il-Qorti sejra tikkwota minn decizjoni taghha kif presjeduta fil-kawza deciza fit-30 ta' Gunju 2004 fl-ismijiet **Dr. Edward Woods *nomine* vs Godwin Abela *nomine et***, fejn inghad:
"Illi l-artikolu relattiv ghal din it-talba huwa l-artikolu 175 tal-Kapitolu 12 tal-Ligijiet ta' Malta li jipprovdi s-segwenti:
175. "(1) Il-qorti tista', f'kull waqt tal-kawza, qabel is-sentenza, wara talba ta' wahda mill-partijiet, wara li tisma'

meta jehtieg lill-partijiet, tordna s-sostituzzjoni ta' xi att jew tippermetti tibdil fl-iskritturi, sew billi fihom jizdied jew jitnehha l-isem ta' wahda mill-partijiet u jitqieghed iehor floku, jew billi jissewwa zball fl-isem tal-partijiet jew fil-kwalità li fiha jidhru, jew billi jissewwa kull zball iehor jew billi jiddahhlu hwejjeg ohra ta' fatt jew ta' dritt ukoll permezz ta' nota separata, sakemm sostituzzjoni jew tibdil bhal dan ma jbiddilx fis-sustanza l-azzjoni jew l-eccezzjoni fuq il-meritu tal-kawza.

B'riferenza ghall-kaz in ezami l-Qorti thoss li ghandha tenfasizza l-kliem: "Il-qorti tista', f'kull waqt tal-kawza, qabel is-sentenza, wara talba ta' wahda mill-partijiet….. tordna s-sostituzzjoni ta' xi att jew tippermetti tibdil fl-iskritturi...... billi jissewwa kull zball iehor….. sakemm sostituzzjoni jew tibdil bhal dan ma jbiddilx fis-sustanza l-azzjoni jew l-eccezzjoni fuq il-meritu tal-kawza." Il-Qorti tista' u ghandha dejjem tawtorizza korrezzjonijiet meta dawn ma jippregudikawx id-drittijiet tal-kontendenti.

Fil-kawza fl-ismijiet **Emmanuel Calleja vs Nazzareno Calleja** deciza fit-22 ta' Frar 2000 minn din il-Qorti kif presjeduta ntqal:
"Hawn l-attur sostna li jista' jirrimedja bl-applikazzjoni tal-artikolu 175 tal-Kap 12 li f'xi kazijiet tista' tordna s-sostituzzjoni ta' xi att jew tippermetti tibdil fl-iskritturi. Izda il-ligi issemmi fejn dan hu permess u tibda billi tipprovdi ghal kazijiet li fihom jizdied jew jitnehha l-isem ta' wahda mill-partijiet u jitqieghed iehor floku. Tipprovdi wkoll biex jissewwa zball fl-isem tal-partijiet jew fil-kwalità li fiha jidhru. Dan irid isir dejjem kif tispecifika l-ligi. Infatti fil-kawza **Dr. Stephen Thake vs Fabian Saliba** deciza mill-Qorti tal-Appell gie ritenut li l-partijiet iridu jirrizultaw mill-occhio, u s-sentenza li tinghata taghmel stat u torbot biss lil dawk il-persuni li jkunu imsemmija fl-occhio. Il-fakulta' moghtija mill-art 175 tal-Kap 12 ma testendix ghall-korrezzjoni tal-occhio mill-Qorti tal-Appell.

Fl-artikolu 175 jissemma wkoll li l-Qorti tista' tordna l-korrezzjoni billi jissewwa kull zball iehor jew billi jiddahhlu hwejjeg ohra ta' fatt jew ta' dritt ukoll permezz ta' nota separata, sakemm sostituzzjoni jew tibdil bhal dan ma

jbiddilx fis-sustanza l-azzjoni jew l- eccezzjoni fuq il-meritu tal-kawza. Fil-kawza deciza mill-Qorti tal-Appell [Kummercjali] fit-12 ta' Dicembru, 1994 fil-kawza fl-ismijiet **Elizabeth Calabrese vs Ersilia Bigeni** l-Qorti qalet:
"Il-limitu huwa senjalat fil-frazi:
……basta li l-ebda tibdil bhal dan ma jkun biddel fis-sustanza l-azzjoni jew l-eccezzjoni;

Id-diffikulta` li generalment tinholoq fl-applikazzjoni ta' dan l-artikolu taggira dejjem madwar din il-limitazzjoni….Il-qofol qieghed fil-precizazzjoni li timporta l-kelma "fis-sustanza". Din tindika li kull bidla ta' xi dettal ta' xi haga marginali, incidentali, imma mhux materja ta' sustanza jew li taffetwa s-sustanza;"

Illi din il-Qorti, kif diversament preseduta, fil-kawza fl-ismijiet **Paul Spiteri vs Francis Spiteri** deciza fil-15 ta' April, 1999 kienet qalet dwar dan l-artikolu tal-Ligi is-segwenti:
"Illi fl-opinjoni ta' din il-Qorti, il-konvenut seta' kellu ragun, dwar ir-rigorozita' tal-ligi, meta per zball mill-attur, kif jidher li sar f' din il-kawza, kieku l-Artikolu 175 baqa' kif kien qabel l-emendi li saru inter alia fl-istess artikolu bl-Att XXIX tal-1995.

Dan peress li l-korrezzjonijiet li issa jistghu isiru fl-atti tal-kawzi huma hafna iktar ampji minn dawk permessi qabel is-sena 1995, u dawn kollha intizi sabiex jirrendu l-ligi effikaci u immirata ghall-gustizzja sostantiva fuq il-mertu tal-kaz, u ghalhekk aktar vicin il-kwistjoni fil-mertu, minflok dak il-formalizmu u rigorozita` fil-procedura esegerata, li jirrendu l-procedura superjuri ghas-sustanza u kwindi loghba gudizzjarja li tissupera l-obbjettiv u n-nukleu tal-ligi sostantiva li fiha nnifisha ggib reazzjoni tal-gustizzja. Dan ma huwa xejn hlief promulgazzjoni ta' diversi sentenzi moghtija mill-Qorti nostrali, fejn naqra naqra dahlet kultura soda u kostanti kontra l-formalizmu stringenti, li kien qed jirrendi l-procedura suprema fuq il-ligi sostantiva, u b' tali sentenzi, illum sanati bil-promulgazzjoni tal-emendi tas-sena 1995, issanaw il-pozizzjoni logika li l-ligi tal-procedura hija intiza biss sabiex isservi biex jintlahaq il-grad necessarju ta' gustizzja fil-ligi sostantiva, u ghalhekk

il-ligi tal-procedura hija biss l-ghodda biex jintlahaq tali skop, u mhux il-finalizzazzjoni tal-istess (**Guillaumier Industries Limited vs Reginald Fava et**) – Citazzjoni numru 831/97/RCP deciza fit-28 ta’ Ottubru 1998.

Taht dan l-aspett wiehed jinnota inter alia li qabel l-1995 il-Qorti setghet tordna korrezzjoni “basta li ebda tibdil bhal dan ma jkun ibiddel fis-sustanza l-azzjoni jew l-eccezzjoni”. Kieku baqghet hekk, l-argument migjub mill-konvenut huwa veru b’ sahhtu u difficli li jigi skartat.

Pero’ s-sitwazzjoni hija llum differenti, stante li llum il-pozizzjoni skond l-istess artikolu hija li tali sostituzzjoni jew tibdil jista’ jsir jekk “ma jbiddilx fis-sustanza l-azzjoni jew l-eccezzjoni fuq il-mertu tal-kawza”.

Illi minn dan jidher car li l-enfasi mill-1995 ’l hawn ma baqghetx fuq is-sustanza tal-eccezzjoni nnifisha, izda dwar l-eccezzjoni fuq il-mertu tal-kawza, u ma hemm ebda dubju, li l-eccezzjoni li nghatat mill-konvenut, kif sostna huwa stess hija wahda preliminari, dwar nullita’ ta’ citazzjoni, u ma timpinghiex u ma tbiddilx il-mertu tal-kawza, li xorta bil-korrezzjoni u minghajra jibqa’ l-istess. Fil-mertu tal-kawza l-konvenut, bil-korrezzjoni u minghajra ma huwiex ser jigi ippregudikat. F’dan il-kuntest, l-emendi li saru fl-1995 huma sinifikattivi u determinanti, u juru b’ mod car id-differenza fl-enfasi li ghamlet tali ligi mis-sustanza tal-eccezzjoni nnifisha, (sew jekk procedurali, sostantiva jew fuq il-mertu), ghas-sustanza tal-eccezzjoni biss jekk timpingi fuq il-mertu tal-kawza nnifisha”.

Ukoll fid-digriet ta’ din il-Qorti [Imh. G. Camilleri] tal-14 ta’ Lulju 2000 fl-ismijiet **Zerafa Dominic et vs Buhagiar Carmela et** gie deciz li l-ligi taghna tipprovdi lill-partijiet f'kawza jitolbu li jsiru korrezzjonijiet fl-atti tal-kawza, u li l-Qorti ghandha tilqa' din it-talba jekk ma jkunx hemm pregudizzju lill-partijiet. Il-Qorti f'dan id-digriet spjegat li l-provvedimenti tal-artikolu in kwistjoni ghandhom jinghataw fejn possibbli, interpretazzjoni wiesa' u fejn hu opportun u fejn hu permess mil-ligi, korrezzjoni, anke fl-okkju ghandha dejjem tigi awtorizzata.

Tali emenda ghalhekk hija fatali ghall-verzjoni tal-konvenut, u ghalhekk tali korrezzjoni kif mitluba, tista' tigi akkordata, u qed tigi akkordata skond l-Artikolu 175 tal-Kap 12, in virtu` ta' l-emendi fuq citati.

Illi l-attur nomine fir-rikors tieghu iddikjara illi fic-citazzjoni hemm indikat "li l-assikurat importa 34 pallet b'773 rolls wire minflok f'820 rolls wire kif jidher min dokumenti li jinsabu fl-atti ta' din il-kawza, inkluz il-polza tal-karigu". Illi jidher car ghalhekk illi l-korrezzjoni mitluba ma hija bl-ebda mod ser taffettwa s-sustanza tal-azzjoni jew l-eccezzjoni fuq il-meritu tal-kawza.

Illi l-attur nomine talab ukoll fl-imsemmi rikors li f'kaz li din il-Qorti tilqa' t-talba tieghu, hija ma tordnax in-notifika mill-gdid tac-citazzjoni u dan peress illi tali korrezzjoni ma tippregudikax id-drittijiet tal-konvenuti. Il-konvenut nomine min-naha tieghu oppona anke ghal dan il-fatt billi talab li jekk tintlaqa' l-korrezzjoni kif mitluba, huwa jigi notifikat mill-gdid.

Illi l-attur nomine in sostenn tat-tezi tieghu jiccita s-sentenza moghtija mill-Onorabbli Qorti ta' l-Appell fl-ismijiet **Michael Mallia *nomine* vs Carmel Debono *noe*** deciza fit-13 ta' Frar, 1997. Dik il-kawza kienet tittratta dwar korrezzjoni ta' zball f'data indikata fic-citazzjoni.

Illi din il-Qorti ma tarax il-htiega li f'dan il-kaz l-atti una volta korretti jigu notifikati mill-gdid lill-konvenut nomine u dan ghaliex f'kaz li kellha taghmel hekk, implicitament tkun qeghda tghid illi l-konvenut kien ser jigi pregudikat u ghalhekk kienet tkun qed taghtih l-opportunita' li jipprezenta eccezzjonijiet godda fuq il-meritu. Hawn ma ghandniex kaz ta' notifika ta' partijiet godda wara l-korrezzjoni, jew kaz ta' ri-appuntar tal-kawza wara kancellament jew sine die. Ukoll ic-citazzjoni kellha annessa maghha tlitt Dokumenti: 1 Polza tal-Kariku 3201 [Bill of lading], Ricevuta u surroga, Certifikat tad-Dwana; minn dawn id-dokumenti jirrizulta car li l-ammont li suppost wasal kellu jkun ta' 820 u ghalhekk il-konvenut nomine kien jaf mill-bidu tal-kawza li l-meritu kien dan. Dwar dan l-aspett il-Qorti tirrileva li fil-fatt l-iskop tal-

korrezzjoni kien li wiehed jaghmel l-affarijiet aktar cari minn dak li kienu. Infatti l-Qorti kienet gja fehmet kompletament it-talba attrici qabel ma biss saret it-talba ghall-korrezzjoni. Dan hu motiv iehor ghaliex il-Qorti thoss li ma hemmx skop ghal notifika gdida. L-intenzjoni tal-legislatur kienet wahda li tippermetti korrezzjoni fi kwalunkwe stadju tal-kawza, qabel ma tinghata s-sentenza basta pero` tali “sostituzzjoni jew tibdil bhal dan ma jbiddilx fis-sustanza l-azzjoni jew l-eccezzjoni fuq il-meritu tal-kawza”.”

Ghalhekk korrezzjonijiet huma permessi fi kwalunkwe stadju purche` li t-tibdil ma jbiddilx fis-sustanza l-azzjoni jew eccezzjoni fuq il-mertu tal-kaz. It-tibdil mhux permess dejjem izda huwa cirkoskritt kif espress mil-ligi. B’hekk tibdil ta’ dettalji u affarijiet marginali u incidentali jistghu jsiru izda mhux fejn jigi affettwat is-sustanza ta’ kawza. Hu importanti li wiehed jara jekk bil-korrezzjoni l-mertu tal-kawza hux ser jigi pregudikat, u cioe` jekk hux ser timpingi fuq il-mertu tal-kawza nnifisha.

Fil-kaz in ezami r-rikorrenti qed jitolbu “Illi ssir immissjoni fil-pussess ta’ l-assi msemmija fit-testment u dan skond l-ahhar xewqa tad-*decujus* Joseph Grech’’. Ghal din it-talba l-intimata wiegbet preliminarjament li r-rikors promotur huwa null billi hemm nieqsa t-talba fondamentali ghad-divizjoni tal-beni tad-*decujus*. Infatti l-intimata sostniet li huwa inkoncepibbli li ssir xi immissjoni fil-pussess ta’ beni derivanti minn wirt meta l-proprjeta` komuni mhux biss ghadha ma nqasmitx talli ghadha anqas giet likwidata.

Irrizulta li mit-testment esebit mir-rikorrenti a fol 9, Joseph Grech, barra li hatar werrieta (art. 11) halla wkoll legati (art. 3 u 5). Hekk fl-art 6 wara li t-testatur halla b’legat lil Andy Bonnici d-dar Haz-Zabbar b’xi hwejjeg tal-kcina (*fridge*, *cooker*, *freezer*) eskluda l-ghamara, il-mobbli u c-ceramika huma wirt ta’ ommu u ghalhekk ghandhom jinqasmu bejn il-werrieta ta’ omm it-testatur. Fil-fehma tal-Qorti r-rikorrenti kien messhom talbu l-likwidazzjoni u divizjoni qabel it-talba ghall-immissjoni fis-sehem ta’ kull werriet. Kien ferm difficli li wiehed jasal ghall-immissjoni

qabel ma jasal ghal-likwidazzjoni. Il-Qorti tirreferi ghall-kawza deciza fid-29 ta' April 1949 minn din il-Qorti, naturalment diversament presjeduta (Imhallef Montanaro Gauci) fl-ismijiet **Farrugia vs Farrugia**, (Vol. XXXIII pag. 522). F'dik il-kawza il-ko-proprjetarju talab il-licitazzjoni ta' dritt li kien jifforma parti mill-patrimonju ereditarju li kien ghadu indiviz. Il-Qorti iddecidiet li ma setax ikun hemm dak id-dritt qabel il-likwidazzjoni u l-qasma. B'analogija, dan l-insenjament fundamentali jghodd ukoll ghal din il-kawza.

D. KONKLUZJONIJIET:

Ghal dawn il-motivi, il-Qorti thoss li ghandha tilqa' l-eccezzjoni preliminari ta' l-intimata *proprio et nomine* li r-rikors huwa null billi hemm nieqsa t-talba fundamentali ghad-divizjoni tal-beni tad-*decujus* Joseph Grech.

Spejjez kontra r-rikorrenti.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------